

Waar wachten we op?

Waarom er lef nodig is om de wereld te veranderen

Dennis Storm

Spectrum

*Of je nu gelukkiger wil worden of gezonder,
of je rechts stemt of links,
een hekel hebt aan wetenschap dan wel complottheoristen,
of bang bent voor migratie, de economie, de klimaatcrisis of
verandering.*

Dit boek is er voor iedereen die vooruit wil.

Inhoudsopgave

Voorwoord	9
Introductie: Het decennium van de waarheid	11
Valse start	16
I	
Wetenschap als dode hoek	
Taaie teksten	19
Ondubbelzinnig	28
Doemscenario	34
Klinkt goed	41
Wat er niet aan komt, hoeft er ook niet af!	48
Cijfers	56
Pastasaus	67
Romantiek	76
Voor mijn zonen	84
Inspirerende wetenschap	95
De kanarie	106
Mensen met moed	114
Fietsen	121
Gaia	143
Toverwoord	152
Hoogmoed	158
Wie wind zaait	170
Synergie	175

II

Het verschil tussen bomen planten voor een ander, of bossen kappen voor jezelf

Schitterend doemscenario 185

Noten 191

Voorwoord

‘Ja ja, het zijn er nogal wat hè, tegenwoordig?’

Sandra, de receptioniste van Spectrum, lijkt mijn gedachte te kunnen lezen.

Ik ben een kwartier te vroeg voor mijn afspraak met Antje, de senior uitgever van het literaire hoofdkwartier, en vul de minuten door een goed beeld te krijgen van alle boeken die er om mij heen gepresenteerd worden. Ik knik bevestigend. ‘En is dit...’

Voordat ik uit kan praten geeft Sandra stoïcijns antwoord op mijn vraag: ‘Allemaal in het laatste kwartaal gepubliceerd.’

Nogmaals probeer ik alle titels die ik om mij heen zie tot me door te laten dringen, niet alleen uit nieuwsgierigheid maar zeker ook uit eigenbelang. Op de heenweg naar de uitgeverij heb ik wat onderzoek gedaan. Op de fiets naar Den Haag Centraal ben ik bij een paar grotere boekhandels gestopt, en ook op het Centraal Station van zowel de hof- als de hoofdstad ben ik bij de kleine en grote boekhandels naar binnen gelopen om te zien welke boeken tegenwoordig de schappen mogen sieren.

Niet lang nadat *Weg ermee* in 2018 werd gepubliceerd kreeg minimalisme een eigen tafel in boekhandels. En nee, dit schrijf ik niet als zelfverheerlijking, het overkoepelende onderwerp was simpelweg populair, wat resulteerde in allerlei boeken in hetzelfde thema die netjes naast elkaar werden uitgestald op een prominente plek in de boekhandels. Het eersterangs bewijs dat een onderwerp leeft binnen de maatschappij.

Tijdens mijn onderzoek die dag zag ik dat zelfhulpboeken en dramatische biografieën in groten getale verkrijgbaar zijn. Daarom-

heen vind je allerlei tafels die gezamenlijk het best te omschrijven zijn als *hoe*-boeken. De titels zijn vaak wat origineler van aard, dus ik geef toe dat ik chargeer, maar inhoudelijk zijn ze simpel te beschrijven: *Hoe* word ik de beste communicator van mijn bedrijf. *Hoe* word ik een zenmeester. *Hoe* ruk ik mij los van het moderne leven. *Hoe* word ik miljonair. *Hoe* word ik een vastgoedmagnaat. *Hoe* word ik de beste moeder of vader van de wereld. *Hoe* word ik de nieuwe ice-man? *Hoe* word ik productiever? *Hoe* word ik zo snel mogelijk rijk? *Hoe* verwerk ik mijn trauma's waarvan ik niet wist dat ik ze had?

Hoe maak ik mijzelf beter?

Hoe word ik gezond?

Hoe word ik gelukkig?

Laten we eerlijk zijn: het creëren van twijfel gebruiken als verkoopstrategie werkt ontzettend goed. Misschien moet ik inderdaad beter communiceren en ben ik wel helemaal niet zo'n goede vader. Misschien kan ik welbeschouwd gezonder leven en is de reden dat ik soms niet zo goed slaap wel omdat mijn heimelijke trauma's schreeuwen om verwerking.

'Als je niet beter zou weten en zou afgaan op al die schreeuwende titels, dan zou je zomaar kunnen geloven dat we met zijn allen vooral heel veel problemen hebben – en behoorlijk ontevreden zijn,' zeg ik tegen Sandra.

'Ooooo jazeke,' antwoordt de receptioniste, terwijl ze met de bril op het puntje van haar neus onverstoorbaar op het toetsenbord tikt. 'En als het nog geen probleem is dan schrijven we er gewoon een boek over, en dan maken we er wel een probleem van.'

Introductie:

Het decennium van de waarheid¹

Natuurlijk is het niet vreemd dat we onszelf willen verbeteren. Dat we zowel fysiek als mentaal gelukkiger en gezonder willen worden. In essentie is de wens voor verbetering voor zowel het individu als het collectief dan ook een uitstekende eigenschap. De motor van de vooruitgang. En het gegeven dat we het in groten getale nasteven is een teken dat het nodig is. Maar waarom willen we onszelf verbeteren? Blijkbaar is het zo niet goed genoeg, is er iets mis, zijn we niet tevreden met hoe het gaat. En gezien de staat van onze natuurlijke leefomgeving is dit niet vreemd. Toch lijken we vooralsnog enkel naar oplossingen voor symptomen te zoeken in plaats van dat we de bron voor al die ontevredenheid nu eindelijk eens blootleggen.

Laten we beginnen met een basaal uitgangspunt: onze gezondheid is afhankelijk van de gezondheid van onze planeet, de *one health*-benadering.² Dit werkt overigens twee kanten op: dus gaat het níet goed met de planeet, dan werkt dit ook door in onze levens, wat een enorme hoeveelheid frustratie, ongeduld, ontevredenheid en allerlei andere gevoelens kan verklaren waar wij collectief mee in onze maag zitten. We zijn op zoek naar gezondheid, geluk en naar vooruitgang, maar we beseffen niet ten volste waar die wens vandaan komt. Mocht je hier niet in geloven, dan nodig ik je toch van harte uit om door te lezen. Al is het uit nieuwsgierigheid. Ik kan je beloven dat je er ondanks een sceptisch uitgangspunt wijzer van gaat worden dan wanneer je het advies van een brulaap op social media serieus neemt.

Dus daar gaan we nog een keer – niet boos worden – met het uitgangspunt dat ónze gezondheid afhankelijk is van de gezondheid van onze planeet. Gaat het met haar goed, dan kunnen wij floreren. Gaat het met haar slecht, dan werkt dit door in onze levens. Gezonde grond levert gezond voedsel op, ongezonde grond een arme oogst. Een groene, bloeiende omgeving zorgt voor een sterke gemoedstoestand, straat- en luchtvervuiling zorgt voor meer stress en ontevredenheid. En tot slot, niet onbelangrijk in het moderne debat: een gezonde planeet levert ons geld op, de huidige situatie kost ons alleen maar geld.

Het is geen hogere wiskunde: zowel individueel als collectief zijn wij gebaat bij een gezonde leefomgeving. Toegegeven, onze daden in het heden en verleden vertellen vaker het verhaal dat we deze kennis negeren of ontberen dan dat we die omarmen, maar bewust of onbewust is het voor de meesten van ons wel degelijk een elementaire wijsheid – ook al handelen we hier dus niet altijd naar (iets waar ik zelf ook schuldig aan ben).

Voortbordurend op het voorgaande gaan we op reis naar een stip op de horizon. En de plannen, ideeën en filosofieën die we onderweg tegen gaan komen zijn zeker niet allemaal even nieuw. Sommige bestaan al langer dan de oudste lezer van dit boek leeft, en liggen al decennia klaar om in- en uitgevoerd te worden. De vraag is uiteraard: als het implementeren van deze ideeën onze gezondheid ten goede komt, hoezo hebben we dat dan niet allang gedaan? Er zijn meerdere acteurs die meespelen in dit soms theatrale vraagstuk en ook al is ‘de burger’ met meer, dat wil niet zeggen dat die ook het hoogste woord heeft in het alledaagse leven. Natuurlijk kan collectieve onwil een factor zijn wanneer het gaat om het afwijzen of uitstellen van plannen die ons leven beter maken – wat vaak een gevolg blijkt van misinformatie, te weinig informatie of een onterecht sceptische invalshoek over het desbetreffende plan – maar machtige lobbyisten, polariserende of juist angstige politici en *too big to fail* multinationals spelen in hun eentje soms een grotere rol dan het 9 tot 5-collectief. Wil je op de hoogte zijn van wat écht belangrijk is – en voor de duidelijkheid, nee, dan heb ik het niet over complottheorieën – dan moet je soms flink je best doen.

En we hebben het al zo druk! Dat modellenlijf krijg je niet zomaar en die mentale gezondheid blijkt wat meer nodig te hebben dan in de spiegel kijken en jezelf wijsmaken dat je zo sterk en zelfverzekerd bent. Ook rijk worden, volle zalen trekken, je geduld behouden als je kinderen de muur verven met pastasaus, een imperium opbouwen en in de sauna een koning duif-houding uitvoeren terwijl je de zweetlucht van je mede-yogi's inhaleert, blijken allemaal lastiger dan gedacht en bovendien ook nog eens stukken minder *life changing* dan menig zelfbenoemd goeroe het doet voorkomen.

Misschien zijn de doelen die we onszelf stellen – die uiteindelijk allemaal neerkomen op beter, gezonder en gelukkiger worden – niet slechts moeilijk, maar zelfs wel onmogelijk om te bereiken op deze manier. Want als onze gezondheid – en dus ook ons geluksgevoel – in de basis onveranderd afhankelijk is van die van onze planeet, hebben die trendgevoelige remedies dan überhaupt wel zin zolang we niets aan onze leefomgeving doen? Is het in de meeste gevallen niet gewoon vergelijkbaar met een pleister plakken op een hersentumor?

Voordat ik hier al direct mensen verlies moet ik misschien opbiechten dat ik iedere dag probeer te mediteren en soms in een laf 10 graden ijsbad spring na het sporten (het eerste nooit meer dan twintig minuten en het tweede nooit meer dan drie). En natuurlijk zou ik heus de torso willen hebben van een gebeeldhouwde Romein, maar voor dat laatste heb ik dan weer nooit echt mijn best gedaan omdat ik eten en drinken leuk vind en fitnessen stom.

Mediteren doet mij goed en ijsbaden frissen mij flink op – nogal logisch – maar zijn voor mij vooral een goede manier om mijn discipline te sterken. Beide zijn echter niet *essentieel* voor zowel mijn gezondheid als geluk. De gewoontes kunnen mij misschien helpen op bepaalde vlakken en mediteren kan wel degelijk een gezond effect op de gemoedstoestand hebben, maar beweren dat ze *life changing* zijn is nogal een overdreven statement.

De wetenschap rept al jaren over wat wél allesbepalend is voor ons en onze leefomgeving. Wetenschappers waarschuwen al decennia dat we onze aandacht, tijd en energie moeten steken in het verbeteren van de gezondheid van onze planeet. Dat *dit* het decennium van de waarheid is: handelen we nu niet, maar gaan we juist ongehinderd door met consumeren en het vernietigen van natuur – wat onvermijdelijk is als je de motor van de consumptiemaatschappij wil laten draaien – dan is er op een gegeven moment toch echt te veel vernietigd, te veel vervuild en te veel vergiftigd. Zonder het te beseffen gaat het *gedrag* van de moderne mens dan onherroepelijk ten koste van zowel het *geluk* als de *gezondheid* van de moderne mens.

Of je het wil geloven of niet: als we doorgaan op de huidige vervuilende voet, met de consumptiemaatschappij als hoogste goed, dan komt er een moment waarop onze oerbossen en al haar inwoners verdwenen zijn, de oceaan meer dood dan levend is en onze ooit zo gezonde landbouwgrond vergiftigd is. We zullen verdrinken in afval, ziek worden van een overdaad aan gifstoffen of sterven door een dankzij de bio-industrie geëvolueerd virus. Tegen zulke consequenties is niet op te mediteren, noch bestaat er een ijsbad of supplement dat verlichting zal bieden. Nou ja, misschien heroïne.

Zou je de voorspellingen van de wetenschap vertalen naar de taal van de fictieve romantiek, dan veegt, blaast, brandt en spoelt Moeder Aarde zichzelf op enig moment schoon. Rigoreus en genadeloos.

Besef even goed wat voor idiote capriolen we allemaal uithalen met onze planeet en vraag jezelf dan eens af waar die drang om gezonder en gelukkiger te worden in de basis nu eigenlijk vandaan komt. Het is een blinde vlek. We negeren de vragen die er echt toe doen. Vragen zoals waarom we de gezondheid van onze leefomgeving links laten liggen maar wel in actie komen als we een potje supplementen tegenkomen, ook al is de werking van die pillen onbewezen, en hoe het kan dat het publiek eerder een dubieuze fantast op internet of televisie gelooft dan wetenschappelijke consensus. Zowel de consequenties van onze levenswijze als het belang van onze leefomgeving lij-

ken maar niet tot ons door te dringen. In ieder geval niet in die mate dat we ons ook daadwerkelijk anders gaan gedragen. En in dit boek probeer ik te vertellen hoe dat in godsnaam mogelijk is.

We willen toch gezonder worden en we willen toch gelukkiger worden? Nou, dat kan!

Waar wachten we op?

Valse start

De redenen dat er niks verandert in ons gedrag zijn psychisch en sociologisch van aard, waarbij het niet helpt dat wetenschappers de boodschap in de regel nogal saai brengen. Dus wat zijn dan de psychologische en sociologische redenen waarom we niet naar de bredere oorzaak van onze ontevredenheid zoeken? En ligt daarin misschien ook de sleutel: niet in de vraag *wat* er gedaan moet worden, maar wat de reden is dat we het nalaten? En is het dan de angst voor de desastreuze consequenties van onze collectieve levenswijze die voor verandering moet zorgen, of zouden we het juist veel meer en vaker over de voordelen van verandering moeten hebben?

Daar waar ongefundeerde praatjes mensen zover krijgen dat ze 's ochtends vroeg wanneer de zon nog slaapt en de kou nog heerst in een vervuilde gracht springen en marketeers mensen aanzetten tot het kopen van de meest onzinnige rommel, krijgen wetenschappers en de bijbehorende journalistiek het niet voor elkaar de wereld te overtuigen van het feit dat een gezondere en gelukkigere wereld binnen handbereik ligt. Hoe komt dat? Zijn de gegeven scenario's te angstig, te dwingend of niet inspirerend genoeg?

Dit boek is geschreven met behulp van de meest actuele publicaties. Want wat zeggen de belangrijkste wetenschappers van het moment nu precies over ons en over onze leefomgeving? Welke gevaren stippen ze aan, welke conclusies trekken ze, en welke adviezen roepen ze van de daken? Tijdens het schrijven heb ik meerdere keren letterlijk met mijn ogen geknipperd van verbazing. Zeker als je ziet dat de waarschuwingen op papier al werkelijkheid zijn geworden. *Dit kán niet waar zijn! Fictie.* Maar het is geenszins fictie. Integendeel. Het is een waargebeurd verhaal waarvan het einde nog alle kanten op kan.

I

Wetenschap als dode hoek

Het eerste deel van dit boek gaat over het droevige en veelzeggende feit dat de Ikea-gids populairder is¹ dan een van de belangrijkste wetenschappelijke rapporten ooit geschreven.²

Het gaat over mitigatie en synergie. En het gaat over *als*.

Drie samengeklonterde letters als één woord, één lettergreep, dat alles zegt.

Als, als in: stel je toch eens voor.

Als, als in: we weten het allemaal wel, maar we doen het niet.

Als, als in: hoe mooi het allemaal zou kunnen zijn.

De consumptiemaatschappij is een naar diesel stinkende, zwarte rook uitstotende vrachtwagen en wetenschap de dode hoek. Een dode hoek die gevuld is met de natuur, het dierenrijk, onze kinderen en de toekomst. Over dat verband hebben we inmiddels allemaal weleens gehoord, maar zijn we ook op de hoogte van het feit dat het ons geluk in de weg staat? Dat het ons ontevreden maakt en dat het ten koste gaat van onze gezondheid? Niet ooit, in een toekomst ver weg, maar dat het daar al jarenlang mee bezig is?

Taaie teksten

*‘Gezien de reikwijdte, en met een leefbare toekomst op het spel,
kun je dit rapport zien als een van de belangrijkste in de
menselijke geschiedenis.’*

Damian Carrington,
klimaatredacteur *The Guardian* over AR6

The Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) is het meest gezaghebbende orgaan op aarde als het om klimaatproblematiek gaat. In 2007 kreeg de organisatie de Nobelprijs voor vrede toegekend ‘voor haar inspanningen om meer kennis over door de mens veroorzaakte klimaatverandering op te bouwen en te verspreiden, en om de basis te leggen voor de maatregelen die nodig zijn om dergelijke verandering tegen te gaan.’¹ Die kennis gaat vaak over het klimaat, zeespiegelstijging, stijgende temperaturen en daaropvolgende gevaren als oorlogen en massamigratie, maar het blijft voor veel mensen hangen in vage, grote begrippen die zeker niet voor iedereen direct tastbaar zijn.

Het zegt veel over hoe eenzijdig wij momenteel naar klimaatwetenschap kijken. Diezelfde kennis kan namelijk ook gezien worden als de ultieme gids voor een gezond en gelukkig leven voor het individu. Daar gaat het helaas zelden over en dat is een gemiste kans. Want hoe zou de wereld eruit hebben gezien als klimaatwetenschap niet alleen zou bestaan uit prognoses, getallen, percentages en modellen, maar je ook in duidelijke taal zou informeren over de directe gevolgen voor jouw huidige leven? Natuurlijk is het vervelend te lezen of horen dat het gebruik van giftige stoffen explosief is gestegen, om maar een voorbeeld te nemen. Maar is dat de kennis die jou daadwerkelijk aanzet tot handelen, protesteren of even goed doet nadenken wanneer je in het stembokje staat?

Stel nu dat die informatie over het groeiende gebruik van giftige stoffen anders tot jou was gekomen. Dat je was uitgelegd dat die stoffen overal om je heen te vinden zijn, steeds vaker en steeds meer. Dat ze op zichzelf en tot op zekere hoogte niet giftig hoeven te zijn,

dat het uiteraard met volume te maken heeft, maar dat het daar nu juist wringt, omdat de huidige hoeveelheden zorgen baren. Ze zitten tegenwoordig al in en op je maandverband, in je tandpasta, in je dekbed, in je ontbijt, op je vloerbedekking, op je groenten en op je contactlenzen.² Dat wist je waarschijnlijk wel, of misschien ook niet, maar laten we eerlijk zijn: is het niet op zijn minst een tikkie vreemd dat we meer weten van beroemdheden aan de andere kant van de wereld dan van de gifstoffen die ons in steeds grotere mate omringen en zich in ons lijf ophopen?

Zijn we er met zijn allen eigenlijk wel van op de hoogte dat wetenschappers de industrie en de politiek waarschuwen dat het loslaten van al deze stoffen in de maatschappij – zeker in zulke onvoorstelbare hoeveelheden – allesbehalve verstandig is omdat ze het fijne er nog niet van weten? En dat in het bijzonder aan het gecombineerde effect van al deze gifstoffen nog veel zorgwekkende vragen kleven? Dat het de vruchtbaarheid kan aantasten, je ongeboren kind ziek kan maken, of kanker bij jou kan veroorzaken? Dat zeker niet alles schadelijk is, maar dat ook zeker niet alles ónschadelijk benoemd zou mogen worden, en dat er nogal wat op het spel staat?³ Zou zo'n verhaal uitgebreid tot ons komen, van voor tot eind, pro en contra en alternatieven inclusief, dan zouden we hier ongetwijfeld wat over te zeggen willen hebben – is het niet voor het collectief, dan wel voor onszelf. Op dit moment ontbreken veel van zulke verhalen echter omdat de kleinere verhaaltjes op sociale media en in de roddelrubrieken stuk voor stuk beter *verkopen*. Zonde. Want welk verhaal er wordt verteld bij een onderzoek bepaalt in grote mate of het überhaupt wordt opgepakt, en wat wij als maatschappij vervolgens doen met de uitkomsten van zo'n onderzoek. Het is een wereld van verschil. Letterlijk.

Sinds de oprichting in 1988 heeft het IPCC zes rapporten uitgegeven, bedoeld als referentiewerken voor onder andere beleidsmakers en andere wetenschappers. En om aan te geven hoe ontzettend zorgvuldig deze rapporten tot stand gekomen zijn: het laatste werk, *The Sixth Assessment Report (AR6)*, is opgesteld door 782 wetenschap-

pers die samen meer dan 66.000 wetenschappelijke peer-reviewed verwijzingen hebben gebruikt.⁴ Deze rapporten worden iedere vijf tot zeven jaar in verschillende stappen gepubliceerd. Het volgende rapport staat voor 2030 op de planning, waardoor *AR6* niet alleen het meest recente rapport is, maar ook het laatste rapport waar we naar kunnen handelen voordat het jaar 2030 aanbreekt, het decennium van de waarheid voorbij is en we aan het Parijsakkoord moeten voldoen.⁵

Maar nu komt het: wie leest deze rapporten eigenlijk? Het zijn de belangrijkste wetenschappelijke publicaties van een generatie, misschien wel in de volledige geschiedenis, maar haast niemand neemt de moeite ze door te bladeren, laat staan ze van voor tot achter te lezen. Zelfs journalisten negeren het, uitzonderingen daargelaten.

*

De eerste publicatie van het laatste rapport van het IPCC, *Climate Change 2021: The Physical Science Basis*, werd in de maand augustus van 2021 gepubliceerd. Daarna volgden deel twee en deel drie (februari en april 2022), waarna in maart 2023 het laatste rapport werd gedeeld: *The Final Synthesis Report*.⁶

Nu is de vraag, net als in 2022, 2021, 2019 en de jaren daarvoor: heb je van dat alles iets meegekregen? Is er ook maar een fractie van deze ultieme gids voor een gezond en gelukkig leven bij jou terechtgekomen?

Dat het overgrote deel van de journalistiek niet eens een poging heeft gedaan verslag te doen over de inhoud van deze rapporten is een doodzonde. Journalistiek is er om de macht te controleren. Journalisten zouden dus voor de gezondheid van de mensheid op moeten komen door de macht niet-aflatend publiekelijk op de vingers te tikken waar dat gepast is, steeds harder, totdat de crisis waarin we zitten op de juiste wijze aangepakt wordt. Toegegeven: de planetaire crisis kan inderdaad overkomen als een veelkoppig monster waar mensen niet op zitten te wachten, maar dat mag geen excuus

zijn. Integendeel, juist daarom zou de journalistiek ervoor moeten zorgen dat het in hapklare brokken tot ons komt, zodat we bijvoorbeeld in het stemhokje een beslissing kunnen nemen op basis van feiten in plaats van ongefundeerd gepreek.

In plaats daarvan maken mensen tegenwoordig een keuze omdat ze iemand een keer hoorden oreren dat we vooral lekker moeten blijven barbecuen of dat het klimaatbeleid door de shredder kan. De onderbuik regeert het publieke debat en wint het dus van een weloverwogen beslissing die óók gewoon heel eerlijk uit eigenbelang genomen had kunnen worden, maar wel op wetenschappelijke feiten zou berusten.

In een goed functionerende maatschappij zou je ook zonder abonnement op *De Correspondent* of *Follow the Money* goed besla-gen ten ijs moeten kunnen komen.

De realiteit is echter dat de meeste mensen de laatste IPCC-publicatie nooit gelezen hebben, er ook geen samenvattend artikel van zijn tegen gekomen of überhaupt nog nooit van *AR6* hebben gehoord. Dat terwijl de Ikea-gids ondertussen een van de meest gelezen boekwerken ter wereld is: de reclamefolder staat in een mooi rijtje met de Bijbel en de Koran.⁷ Het typeert de waan van de dag, met de Consumptiemaatschappij als heersende religie en haar trouwe consumenten als volgelingen die troost denken te vinden in het aanschaffen van *nog* meer spullen, *nog* meer junkfood en *nog* meer kleding. Het is een verhaal dat nodig aan vervanging toe is.

*

Toegegeven: de rapporten van het IPCC zijn – om het beleefd te verwoorden – nogal slecht te verteren. Bovendien, als het gros van de journalisten het al niet doet, waarom zou jij dan de moeite nemen je erin te verdiepen? En ook al zou je vol goede moed een poging wagen, dan is het geen schande als je het na twintig zinnen opgeeft. Het is dat het mijn werk is, anders had ik de handdoek ook in de ring gooid.

Wellicht beseft het IPCC dat ook. Niet alleen is het laatste rapport zoals eerder gezegd in drieën verdeeld – opgevolgd door *The Final Synthesis Report* – er is zelfs een versie voor beleidsmakers: *Summary for Policymakers*. De vraag is wie het IPCC wil bereiken met deze rapporten. Is het de bedoeling om een breed publiek aan te spreken, dan kun je inmiddels wel een vraagteken zetten bij de keuzes die ze maken.

Psycholoog en professor aan de Universiteit van Amsterdam Jan Willem Bolderdijk is voorzichtiger in zijn oordeel, en gaat met gepaste nuance in op mijn suggestie dat het IPCC ook voor een andere vorm van publicatie zou kunnen kiezen, zoals bijvoorbeeld een documentaire. ‘Valt hier iets voor te zeggen? Misschien wel, maar de kerntaak van het IPCC is *niet* om begrijpelijke teksten te publiceren, maar om een objectieve bron van informatie te zijn waar vervolgens andere mensen uit kunnen gaan putten om die kennis begrijpelijk te maken (voor de lezer of kijker). Dus denk aan tijdschriften, wetenschapsjournalisten, noem maar op.’⁸

Tegelijkertijd ziet Bolderdijk ook in dat er ruimte voor verbetering is. ‘Ik vind in brede zin dat wetenschappers misschien meer zouden kunnen doen om uit te leggen waarom een onderzoek relevant is. Maar dat is niet voldoende.’

De psycholoog haalt vervolgens de bal bij de wetenschap weg om deze bij het publiek neer te leggen. ‘Het grote probleem zit ’m denk ik niet zozeer aan de kant van de zender, dus dat informatie niet begrijpelijk genoeg is, maar aan de kant van de ontvanger. En dan denk ik terug aan wat Al Gore destijds al zei.’⁹ De kennis die in deze rapporten wordt opgeschreven is heel ongemakkelijk, want het betekent dat we moeten gaan veranderen. En als we *moeten* gaan veranderen, ja, dan gaan de nekharen overeind staan bij veel lezers.’¹⁰

Een logisch verhaal. Maar ergens ook weer niet. *Willen* we echt niet veranderen? Is dat niet juist waar zo veel mensen mee bezig zijn: beter worden, gelukkiger worden, gezonder worden! Of *willen* we het misschien wel, maar is het verhaal dat ons door de wetenschap verteld wordt simpelweg niet overtuigend genoeg?

De wetenschap is voor een deel zelf het probleem, vanwege de manier waarop ze publiceert. Maar de onwil van de ontvanger, daar is natuurlijk ook absoluut wat voor te zeggen – wat Gore inderdaad twintig jaar geleden al deed. Bijkomend probleem is nog de manier waarop kennis vertaald wordt: de wetenschap schetst met de resultaten van haar onderzoeken een realiteit, maar het is een realiteit die voor heel veel mensen niet te bevatten is. Ergens horen we wel vaag wat wetenschappers ermee willen vertellen, maar het helemaal begrijpen en erkennen? Nee, dat is te veel gevraagd. Denk aan een automonteur die de kaasboer op een motorblok wijst en zegt dat-ie eens naar de carburateur moet kijken omdat de cilinders anders op den duur weleens moeilijk kunnen gaan doen – en dan wegloopt.

Uiteindelijk weten de meeste mensen inmiddels wel wat we zouden moeten doen, maar doen we het simpelweg niet. En dat we collectief niet *willen* veranderen is een pijnlijk gegeven waar we inmiddels alweer een tijdje van op de hoogte zijn. Daarom is het dan ook opmerkelijk te lezen dat tussen 1990 en 2018 *minder* dan 1 procent van de onderzoeksfinanciering op het gebied van klimaat werd besteed aan sociale wetenschappen, waaronder politieke wetenschappen, sociologie en economie.¹¹ ‘En dat ondanks het feit dat zelfs natuurwetenschappers het erover eens zijn dat passiviteit op het gebied van het klimaat waarschijnlijk niet zal worden opgelost door *meer* wetenschappelijk bewijs,’¹² zegt journaliste Amy Westervelt. De wetenschappers zijn er dus van op de hoogte dat ze niet de snaar raken die ze zouden moeten raken met hun publicaties, maar echt kijken hoe die snaar bij politiek leiders, industrieën en het volk wél geraakt kan worden, dat doen ze dan blijkbaar ook weer niet. Of in ieder geval niet goed genoeg.

En ja, kun je de burger dan wel passiviteit verwijten?

We zullen het nooit zeker weten, maar de kans is aanwezig dat de wereld er anders uit had gezien als de wetenschap de afgelopen decennia wél wat meer geld had besteed aan onderzoeken hoe je een boodschap goed over kunt brengen. En dan niet alleen met het doel mensen te informeren, maar juist ook te inspireren.

Toch kan ik mij niet aan de indruk onttrekken dat er op zijn minst één IPCC'er is die hier wel degelijk over nadenkt, getuige de aanwezigheid van het IPCC op bijvoorbeeld YouTube.¹³ Op deze pagina staan onder andere duidelijke *explainers*, die goed in elkaar zitten en bovendien van hoge kwaliteit zijn qua beeld. Uitstekende video's voor in ieder klaslokaal bijvoorbeeld. Maar het IPCC is geen hit, getuige het bescheiden aantal van iets meer dan 40.000 abonnees. Om aan te tonen hoe groot het contrast is tussen waar onze aandacht zou moeten liggen en waar die in de realiteit ligt: de best bekeken video op YouTube is de *Baby Shark Dance* met meer dan 14 miljard views.¹⁴ Nu wil ik niet beargumenteren dat het verboden moet worden om kinderen op muzikale migraines te laten dansen, maar toch, het zet het een en ander wel in perspectief. Zeker als je ziet dat er honderden – zo niet duizenden – verstrooide figuren zijn die met hun wartaal over complottheorieën meer kijkers trekken dan een van 's wereld belangrijkste wetenschapsorganisaties. Maar als een bepaalde wijze van opereren niet werkt, waar zijn we dan eigenlijk nog mee bezig behalve bewijs leveren van onze hardnekkige koppigheid door keer op keer hetzelfde pad te bewandelen? Om de woorden van Westerveld nog maar eens te herhalen: zelfs natuurwetenschappers zijn het erover eens dat passiviteit op het gebied van het klimaat waarschijnlijk niet zal worden opgelost door *meer* wetenschappelijk bewijs.

Antropoloog Robert Fletcher vergelijkt het met een verstokte roker die *ooit* heus gaat stoppen, maar die toekomstige mogelijkheid zorgt er ondertussen voor dat er in het heden niets verandert. In gesprek met *Follow the Money* noemt hij de VN-klimaattoppen als belangrijkste voorbeeld. ‘Al meer dan 25 jaar komt de wereld naar vergaderingen om te zeggen dat we een overeenkomst nodig hebben. En elke top eindigt met een belofte om die op de volgende top te regelen. En de volgende klimaattop komt weer met dezelfde belofte. Het ene jaar voelen mensen zich hoopvoller over de uitkomst dan het andere. Maar de overeenstemming over daadwerkelijke acties wordt steeds naar de toekomst geduwd. Natuurlijk kun je het argument aanvoeren dat het hebben van een klimaattop beter is dan